

ČLANCI

Glazba u bogoslužju: naredba ili potreba?*

Franjo Komarica, biskup
Banja Luka

Naši su hrvatski biskupi u povodu 25-te obljetnice usvajanja konstitucije o liturgiji *Sacrosanctum Concilium* uputili svim Kristovim vjernicima u hrvatskom narodu poslanicu pod naslovom "Liturgija i život". To je bilo još prije rata, 1989. godine.

Govoreći o "perspektivama liturgijske obnove u nas", biskupi su u točki 35 istakli slijedeće: "Obnovljena liturgija često se uzimala kao zadana i gotova i upravo suprotno od onoga što je htjela biti. Ona je, naime, zahtjevnija, jer pretpostavlja ozbiljnu poruku i pripremu te dobro poznavanje ponuđenih novosti. Mnogi su je, međutim, uzeli kao gotovu datost. Zato je često ostala neproživljena, nekretna, nedjelotvorna. To nas, biskupe, nuka da od točke do koje smo stigli još većim zalaganjem idemo naprijed." Ovdje je dana sinteza dotadašnje naše liturgijske obnove. Iz izvještaja i iz razgovora s našim biskupima u zadnje vrijeme uz druge tjeskobe i tegobe, ratne i poratne, bilo je riječi i o stanju na liturgijskom području. Opća je konstatacija da se nije puno promijenilo u pitanju one konstatacije biskupa i danas nakon evo, sedam odnosno osam godina.

Dakle, obnovljena liturgija nam, čini mi se, ipak tapka u mjestu i prijati da bude prebrzo okamenina, što je potpuno protivno želji Sabora. Zato biskupi u točki 36-toj pod znakovitim naslovom: "Neke važnije zadaće" ističu i ovo: "Budući da je na nama biskupima ne samo ispravljati zlouporabe nego i brinuti se da narod dobije jasno tumačenje teološkog temelja sakramentalne discipline i liturgije... To osjećamo dužnost ukazati na neke nezaobilazne zadaće u našoj liturgijskoj obnovi."

Ja ću se ovdje posebno usredotočiti samo na točku 39-tu; dakle propuštam ono drugo što se tiče liturgijskoga zbivanja, liturgijske cjelokupne obnove, izobrazbe, i liturgijskog prostora i svih ostalih liturgijskih čimbenika.

U točki 39-toj stoji: pod a) "Potičemo sve promicatelje crkvene glazbe da svoju djelatnost razvijaju s jedne strane u tijesnoj suradnji s duhom svetog bogoslužja, a s druge strane u trajnom dosluhu sa životom naših današnjih zajednica."

* Predavanje je održano na Tečaju za crkvene glazbenike Instituta za crkvenu glazbu "Albe Vidaković" u Zagrebu, u travnju 1997. godine.

Ova rečenica je vrlo bitna i za naše predavanje.

Dalje kažu biskupi: "Razvijajući vlastito stvaralaštvo neka budu u pravilnom odnosu prema općecrkvenoj i našoj crkvenoj baštini, odmjereno uočavajući vrijednosti koje traži naše doba. Crkvenoj je glazbi svojstveno, da 'ugodnije, odnosno intenzivnije izrazi molitvu (osobito onu zajedničku), da promiče jednodušnost među vjernicima, članovima okupljene zajednice i da svete obrede obavi, da učini, obavija većom svečanošću' – čini svečanijima. (cit. SC br. 112)".

U svom komentaru ove poslanice hrvatskih biskupa naš poznati liturgijski stručnjak o. Bernardin Škunca, pročelnik *Instituta za liturgijski pastoral*, kaže i ovo: "Mnogo je toga što u konstituciji SC poziva na zadaću, na zauzetost i na ozbiljan rad."

P. Antonelli, tajnik Kongregacije za sveto bogoslužje, upozoravao je povodom promulgacije liturgijske konstitucije da ona u sebi krije takav posao koji se "ne da izvesti ni u malo mjeseci, ni u malo godina."

"Važan dio toga posla" – nastavlja Škunca – "naša je Crkva već obavila: priredene su liturgijske knjige, adaptiran je liturgijski prostor, obogaćeni smo novim crkvenim skladbama i slično. Ali stoji zapažanje da nismo dovoljno odgovorili zadaći koju nam je zadala liturgijska konstitucija Drugog vatikanskog sabora. Treba se nadati – kako vele naši biskupi – "da ćemo postajati sve sposobniji za onu dublju liturgijsku obnovu na koju nas nukaju učenje koncila i upute crkvenog učiteljstva."

Ovo sam vam želio staviti – kako bi to čovjek rekao – kao polog, kao moto mojega slijedećeg razmišljanja.

Prema koncilskim i pokoncilskim dokumentima o liturgiji, "pjevanje i instrumentalna glazba imaju u okviru liturgijskog slavlja funkciju služenja" – kako malo prije čusmo – "oni su izričaj onoga što sudionici liturgijskih slavlja osjećaju i žele sprovesti u djelo".

U isto vrijeme pjevanje i instrumentalna glazba imaju nekoliko zadataka:

1. pojašnjavaju misterij Krista koji se slavi u liturgijskim slavljinama;
2. zahtijevaju i ujedno pospješuju zajedništvo vjernika, i
3. pjevanje oblači bogoslužje bogoslužje Crkve u onu svečanost koja im dolikuje.

Tako se može reći i za crkvenu glazbu i upotrebu crkvene glazbe isto ono što i za samu liturgiju: njezin vrhovni cilj je slava Božja i vječno dobro ljudi.

Ako bi netko odlučio da se u principu odrekne upotrebe crkvene glazbe kod bogoslužja, onda bi time svjesno išao za osiromašenjem i ograničavanjem svih onih mogućih oblika bogoslužja koje Crkva želi opravdano njegovati, a ujedno bi išao za sprečavanjem dobivanja onih duhovnih plodova koje je doživljena liturgija u stanju ponuditi svakome tko je slavi.

To su dakle neka načelna zapažanja, neki načelni stavovi od strane crkvenog vodstva, crkvenog učiteljstva.

A sada još nekoliko misli vama na poticaj, da na temelju ovih misli sagledate svoju aktualnu situaciju i da onda u diskusiji koja će uslijediti, još malo pojasnimo neke stvari.

Zašto čovjek pjeva u bogoslužju?

Zašto se uopće pjeva u bogoslužju? Ili još konkretnije ili ozbiljnije pitanje – Zašto se sve manje i sve rjeđe pjeva u bogoslužju?

Kada pjeva čovjek? Kad je radostan, oduševljen, ali i kad je žalostan, sjetan, pa čak i kad je razočaran.

Moglo bi se navesti mnogo primjera, tako mnogo da se slobodno može zaključiti kako pjesma i pjevanje pripadaju svakom, kako se kaže, normalnom čovjeku koji svoju unutarnju harmoniju nije izgubio, koji nije negdje ili nekako, jednostavno, kako se to kaže, “nakrivo nasaden”.

U svim tim naravnim situacijama u kojima čovjek zapjeva, redovito se ne pita za kvalitetu glasa. “Svaka ptica svojim glasom pjeva” – veli narodna poslovice. To se pitanje kvalitete glasa postavlja tek kad dotični dobije nalog, kad dobije zapovijed pjevati. Onda nerijetko, vi to sami znadete, barem sam ja iskusio kod različitih zгода bilo da su to bile časne sestre, svećenici ili drugi naši dobri vjernici: “ajde, očeš zapjevat”. “Ma ne znam ja”, “nemam ja glasa”, “nemam ja sluha”, “ma ne mogu ja to”, “nisam ja muzikalan, muzikalna”...

Pjevanje je uvijek odgovor, reakcija na neko unutarnje događanje, unutarnje doživljavanje. Radostan sam – zato pjevam, oduševljen sam – zato pjevam, želim nešto još intenzivnije priopćiti drugome, zahvaliti drugomu, zaraziti drugoga u pozitivnom smislu, dakako pjesmom ću to još učinkovitije uspjati. Taj, dakle, unutarnji osjećaj potiče dotičnog da se izrazi pjesmom i tako se ujedno vjerodostojnije artikulira, vjerodostojnije izjasni nego što je to u stanju samo običnim govorom.

Pitamo se možda, zašto je u koncepciji obnovljenog bogoslužja ne samo euharistijskoga, nego i svakoga drugog sakramentalnog i nesakramentalnog bogoslužja, predviđeno da po mogućnosti bude otvoreno, započeto kojom prikladnom pjesmom.

Odgovor bi bio: zato, jer liturgijsko slavlje pretpostavlja zajednicu ljudi koji više-manje svi dobro znaju da je među njima u tom času nazočan sam Krist! Sam Krist! A za kršćanina Krist nije bilo tko nego apsolutni razlog, i to najveći mogući razlog da čovjek bude radostan i da pjeva, da se raduje, klikće, kliče. Ili, da Kristu uputi svoj krik ili izjavi: “Evo Isuse, pogledaj me kakav sam, kakva sam.” Ta svijest, da se želi biti članom zajednice, koja budna i spremna čeka i dočekuje svoga Gospodina, živog Spasitelja, rađa spontano takvom atmosferom koja potiče na pjesmu, na pjevanje. Dakle, radi se o ozračju pa ako tko nije zahvaćen njime onda se doista treba pitati: “Pripada li on u tu zajednicu?”.

Važno je dakle, imati na umu upravo tu činjenicu, da je za okupljenu zajednicu vjernika na bogoslužju vrlo potrebno da međusobno bude što više povezana, što

jedinstvenija u osvjeđenju da je povezana ne samo međusobno, nego i s Kristom koji je među njima. “Gospodin je moja pjesma!” To ima pravo i dužnost svatko od nas kazati. To je ispovijest duboke vjere da mene Krist vodi, da je sve što imam od Njega; On je moja snaga, On je moj temelj, moj cilj. Zato je moj nužni odgovor da pjesma jače, intenzivnije zahvaća, izražava čovjeka, nego samo riječ; u pjesmi sudjeluju i mozak i osjećaji, dakle, cijeli čovjek.

Jesu li pjevanje i glazba dijelovi liturgije? Kad se zajednica nedjeljom ili kojom drugom prigodom okupi u ime svoga Gospodina Isusa Krista, ona svoj zajednički čin vjere, zahvaljivanja, prošnje, kajanja obavlja pomoću raznih elemenata i čimbenika. Među sastavnim djelovima bogoslužnog čina zajednice pjevanje i glazba zauzimaju posebno mjesto. Tako nam tumače liturgijski propisi obnovljene liturgije. Zadaća je pjevanja, odnosno glazbe, sudjelovati u svim oblicima navješćivanja evanđelja. A to evanđelje treba donijeti plod, adekvatan plod u dušama, srcima, djelovanjima, u životu pojedinca i zajednice.

Liturgijska glazba u stanju je da sakramentalno događanje u riječima i znakovima, liturgijskim simbolima, još više pojasni i da još više, još učinkovitije izrazi.

Zahtjevi liturgijskoj glazbi orijentiraju se na njezin cilj, tj. predstaviti i ostvariti obnovljenog čovjeka po uskrsnuću Isusa Krista. Uskrsnuće Isusa Krista kao svoj plod ima obnavljanje nas ljudi, obnavljanje čovjeka. Pri tome glazbu ne treba prosuđivati samo po tome kako ona pospešuje aktivno sudjelovanje niti pak po njezinoj estetskoj ili kulturološkoj vrijednosti ili njezinoj ukorijenjenosti u pučku popijevku, tj. tradiciju pjevanja kod bogoslužja u dotičnom ambijentu, narodu, kraju... Nju prvenstveno treba prosuđivati po tome koliko je ona u stanju podestiti glas dotičnom vjerniku, članu zajednice, da on izrazi sebe, da izrazi onaj svoj “Gospodine smiluj se”, “Kyrie eleison”, tvoj i svih drugih poniženih i ugroženih; ili da izrazi onim kliktajem “Alleluia” kliktaj svih spašenih; ili da podrži onaj “Maranatha”, “Dodi Gospodine”, svih onih koji s nadom iščekuju ponovni Gospodinov dolazak.

Dakle, to bi trebala u prvom redu omogućiti glazba u liturgiji svakom koji je primjenjuje, pojedincu, ali i zajednici. Dakako ni u kojem slučaju ne isključujući sve ono što maloprije rekoh.

Što liturgijska glazba sama po sebi treba proizvoditi? Ne mora to uvijek nužno biti samo jedan i to određeni oblik glazbe, jer svaka glazba koja je u stanju čovjeka otvoriti vjerovanju evanđelja zapravo spada u bogoslužje.

Važno je da zajednica izvodi “svoju glazbu”, tako da ta glazba doista nju proniče, prožima tu konkretnu zajednicu i da joj pomaže da liturgiju koju slavi doživi kao slavlje u “duhu i istini”.

Budući da je liturgija po svojoj biti hvalospjev i zahvala Bogu za njegova djela koja je On za nas i nad nama

učinio, glazba u liturgijskom slavlju jest izraz te radosne vijesti otkupljenika Kristovih. Tako glazba, povezana, spojena sa biblijskom i sakramentalnom riječi doista dobiva važno značenje. Očekuje se, dakle, da zajednica Kristovih vjernika bude raspjevana zajednica. Kažem, očekuje se!

Dakle, da zaključim: je li glazba u bogoslužju naredba ili potreba? Što ćemo reći?

Kršćani na bogoslužju kao otkupljenici, posjednici utemeljene radosti, jedinstvenoga mira uskrslog Krista i posjednici svijesti da ne žive sebi, nego poput Krista žive za druge i da se moraju drugima darivati, dijeliti, ta svijest nužno rezultira potrebom glazbe u liturgiji. Dakle, član liturgijskog zbora odnosno sudionik liturgijskog slavlja treba se artikulirati, izraziti i glazbom; to je obveza. Jer obveza je svakoga kršćanina koji za sebe mora tvrditi i tako se ponašati da je već uskrsli čovjek, jer je uključen u uskrsloga Krista i makar ga ne znam kakav "led" ili "snijeg" bije, nevolja ratna ili poratna udara, ne može a i ne smije se vladati kao onaj koji nema nade. Zato, sudjelujući u bogoslužju Crkve nije dovoljno reći: "Pjeva mi se, ne pjeva mi se. Hoću ili neću.". Kakav je to kršćanin i kakva je to kršćanska zajednica koju treba nagoniti na pjevanje, koju treba moliti: "Ajđ, zapjevaj nešto." To nije istinito kršćanstvo. Takvo kršćanstvo sablažnjava. Takvo kršćanstvo čini Crkvu Kristovu nevjerodostojnom i neučinkovitom da bude istinski, potreban kvasac ovome svijetu.

Ponavljam, dakle, da je na postavljeno pitanje: "Glazba u liturgiji: naredba ili potreba?" prvi odgovor POTREBA I OBVEZA! Tek onda dolazi i drugo, tj. i naredba. I to naredba – od apostola Pavla pa do hrvatskih biskupa. Znademo, kako apostol Pavao govori u svojim poslanicama kršćanima "kad se okupljate" što da rade i kako da se ponašaju (usp. Ef, 5,19, Kol 3,16). Već on traži od kršćana da se ponašaju adekvatno svom imenu, tj. vjerodostojno. A čuli smo i hrvatske biskupe, današnje nasljednike apostola Pavla i ostalih apostola, koji ne mogu drugačije postupati, kada je u pitanju glazba u liturgiji.

Osobno vam iskreno zahvaljujem što nastojite živjeti i ponašati se onako kako Krist i kako Crkva od vas očekuje, tj. kao uskrsli Kristovi udovi, udovi njegovoga mističnog tijela; što oko sebe širite život, pjesmu, širite radost, širite Kristovu Radosnu vijest na radostan način.

Molim Boga da i dalje On, Gospodin i Gospodar bude vaša pjesma cijeloga vašeg života i cijele vječnosti.

NAGRADNI NATJEČAJ ZA HIMNU "ZLATNE HARFE"

Komisija za apostolat i evangelizaciju VFZ-a i Institut za crkvenu glazbu raspisuju nagradni natječaj za tekst himne "Zlatne harfe". Sve tekstove, koji moraju bezuvjetno biti šifrirani, slati na Institut za crkvenu glazbu, Zagreb, Kaptol 29, s naznakom na omotnici za himnu "Zlatne harfe". U omotnicu sa šifriranim tekstom staviti manju zatvorenu omotnicu s točnom adresom autora. Ocjenjivački će sud uzeti u obzir sve tekstove koje Institut zaprimi do 1. travnja 1998. Za najbolji tekst predviđena je nagrada od 1200 kn, te 500, odnosno 300 kn za drugo i trećenagrađeni tekst.

Komisija za apostolat i evangelizaciju VFZ-a

Mons. Ivan Milovan, novi porečko-pulski biskup

Apostolska nuncijatura u Republici Hrvatskoj priopćila je da je u utorak 18. studenoga u Vatikanu točno u podne objavljeno ovo:

"Sveti otac Ivan Pavao II. imenovao je mons. Ivana Milovana, dosadašnjeg župnika u Rovinju, za novoga biskupa porečke i pulske biskupije."

Mons. Ivan **Milovan**, sin Antuna i Eufemije rođene Petrović, rođen je 22. rujna 1940. godine u župi Svetvinčenat (selo Režanci), biskupija porečko-pulska. Klasičnu gimnaziju završio je u biskupijskom sjemeništu u Pazinu. Teologiju je studirao najprije na Visokoj teološkoj školi u Pazinu, a posljednje tri godine, od 1961. do 1964., na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 25. srpnja 1964. Godine 1965. položio je u Zagrebu licencijat (magisterij) iz teoloških znanosti.

U svojoj biskupiji obavljao je do sada ove službe: bio je župni vikar u Poreču i istodobno upravitelj župe Nova Vas Porečka (1964.-1965.), potom župni vikar u Rovinju (1965.-1967.), prefekt sjemeništa u Pazinu (1967.-1970.), pastoralni suradnik u Rovinju (1970.-1981.), te župnik u Rovinju od 1981. do danas. Na razini porečko-pulske biskupije mons. Ivan Milovan u više je navrata bio član svećeničkoga vijeća, vijeća konzultora, pročelnik katehetskog vijeća i drugo.

U trenutku imenovanja mons. Milovan bio je i član Vijeća za katehizaciju Hrvatske biskupske konferencije.

Glas Koncila br. 47-1997.